

І. О. Миколенко
студ. I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Право»,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Науковий керівник: ст. викладач кафедри кримінального права,
кримінального процесу та криміналістики О. С. Козерацька

МЕДІАТОР У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ПОНЯТТЯ ТА ВИМОГИ

Альтернативні способи вирішення правових конфліктів відомі здавна. В античній Греції дрібні спори вирішувалися судом посередників-діететів. За доби раннього середньовіччя в Європі, в умовах розвалу інститутів римської імперської влади, посередництво та медіація у вирішення конфліктів стали основними способами вирішення конфліктів. Елементи примирення, посередництва і відновного правосуддя простежуються в Україні із часів Київської Русі. Своїм початком вони мали некаральні суспільні засоби впливу на правопорушника, які знаходили прояв у компенсації нанесеної правопорушником шкоди, тощо [1, с. 229-230].

З кінця минулого століття медіація й інші способи вирішення конфліктів почали активно поширюватися в усьому світі. Країни прецедентного права (Канада, Велика Британія, Австралія і Нова Зеландія) швидко включились до цього руху і створили у себе відповідні інститути. У Європі піонером руху застосування альтернативних способів вирішення конфліктів стала Велика Британія, а наприкінці 90-х років минулого століття діяльність щодо медіації почалася і в Україні. Так, у 2002 року в Києві було зареєстровано Український центр порозуміння, який почав діяльність у сфері медіації в кримінальних справах, відновного правосуддя, розвитку громад та медіації в школах. Український центр порозуміння створив власну мережу з 15 українських громадських організацій та був реорганізований в Інститут миру і порозуміння в 2012 році [2].

У 2014 році було зареєстровано два важливі громадських об'єднання: Громадська спілка «Українська академія медіації» (УАМ) та громадська організація «Національна асоціація медіаторів України» (НАМУ) [3; 4].

Найбільш потужними організаціями, створеними в період 2015-2019 рік є Громадська організація «Львівський центр медіації», яка щорічно проводить Львівський форум медіації, Громадська організація «Ліга медіаторів України», яка забезпечує реалізацію волонтерського проекту з сімейної медіації у різних районах м. Києва, Громадська організація «Асоціація сімейних медіаторів України», яка докладає зусиль до формування стандартів навчання та практики сімейної медіації. Але незважаючи на таку активну громадську діяльність, на законодавчому рівні досі не врегульоване правове становище медіатора у юридичних процесах.

Отже, медіатор — спеціально підготовлений посередник, який допомагає сторонам конфлікту (спору) у його врегулюванні шляхом медіації та не має повноважень на прийняття рішення по суті конфлікту (спору).

Медіатор є незалежною, нейтральною та неупередженою особою, яка допомагає сторонам конфлікту (спору) налагодити комунікацію, проводити переговори та досягти порозуміння щодо шляхів виходу з конфлікту та укладення відповідної угоди.

Медіатором за умов успішного проходження спеціальної підготовки може стати будь-яка людина. В Україні більшість медіаторів, як правило, має вищу освіту (психологічну, педагогічну, юридичну, медичну тощо) і додатково до неї пройшли спеціальну підготовку. Донедавна достатнім для початку практикування медіації обсягом підготовки вважалося 40 годин теоретичного та практичного навчання базовим навичкам медіатора. На сьогодні медіаторська спільнота України в ході роботи над відповідними законопроектами, етичними засадами діяльності медіаторів та стандартами навчання медіаторів дійшла згоди про необхідність підвищення мінімально необхідного обсягу підготовки медіаторів до 90 годин, з яких не менше половини має складати практичне навчання [5, с. 160-162].

В Австрії розрізняють акредитованих та звичайних медіаторів. Щоб бути акредитованим, кандидат повинен бути в списку осіб, який надається регіональним Верховним Судом. Медіатор має право претендувати на включення до такого списку, якщо він відповідає певним критеріям: мінімальний вік 28 років, професійна підготовка в обсязі не менше 200 годин в одній з акредитованих установ [6, с. 233].

У 2003 році Кримінально-процесуальний кодекс Польщі був доповнений ст. 23а «Процедура медіації». У цій статті закріплено право суду, а під час досудового слідства прокурора з ініціативи або за згодою потерпілого або обвинуваченого направляти справу до установи або «гідної довіри особи» з метою проведення процедури медіації між потерпілим та обвинуваченим. «Гідними» для проведення медіації, були визнані особи, що мають польське громадянство, є дієздатними, досягли 26 років, вільно володіють польською мовою, не мають судимості за умисний злочин, мають вміння вирішувати конфлікти і мають відповідні знання для проведення процедури медіації, зокрема в області психології, педагогіки, соціології, ресоціалізації або юриспруденції, та дали обіцянку (присягу) належним чином виконувати обов'язки і внесені до реєстру окружного суду [7, с. 8-14].

В Україні формування вимог до медіатора проходить етап становлення. Законодавчо встановлені вимоги до особи медіатора, до навчання та набуття професії медіатора поки відсутні, а ті законопроекти, які є з цього приводу пропонують різні вимоги до медіатора, починаючи з віку (26-30 років), освіти і закінчуючи, строком навчання.

Вважаємо, що на законодавчому рівні необхідно визначити питання правового статусу медіаторів, наявності або відсутності вікових обмежень, правових підстав діяльності. На нашу думку, медіатором може бути особа, яка досягла 28-річного віку, має вищу психологічну, педагогічну, юридичну, медичну освіту, та пройшла спеціальну підготовку. Гадаємо, що законодавче визначення вимог щодо особи, сприятиме виконанню основного завдання медіатора — налагодження процесу комунікації між сторонами, побудові

довіри (зазвичай втрачену через конфліктну ситуацію), створення безпечної атмосфери.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Літопис руський: За іпатським списком / О. В. Мишанич (відп. ред.) Л. Є. Махновець (пер. з давньорус.). Київ : Дніпро, 1989. 591 с.
2. Український інститут миру та порозуміння. URL: <http://ipcg.org.ua/en/about/> (дата звернення : 17.02.2020).
3. Українська академія медіації. URL:<http://mediation.ua>. (дата звернення : 17.02.2020).
4. Національна асоціація медіаторів України. URL: <http://пату.com.ua> (дата звернення : 17.02.2020).
5. Медіація у професійній діяльності юриста: підручник / авт. кол.: Т. Білик, Р. Гаврилюк, І. Городиський [та ін.]; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса : Екологія, 2019. 456 с.
6. Кисельова Т. Правове регулювання відносин із надання послуг медіації у зарубіжних країнах. *Право України*. 2011. № 11-12. С. 233.
7. Біцай А. В. Участь адвоката в медіації у кримінальному провадженні у контексті реалізації права на справедливий суд. *Вісник кримінального судочинства*. 2018. № 2. С. 8–14.